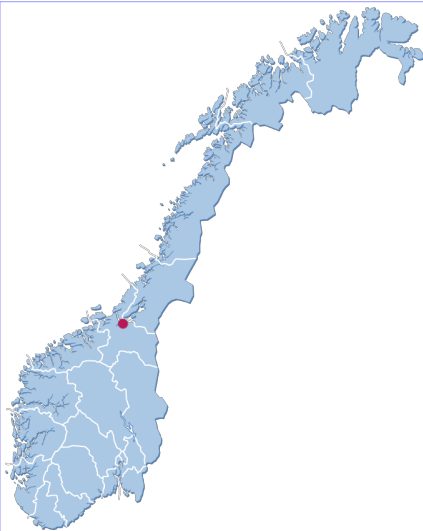
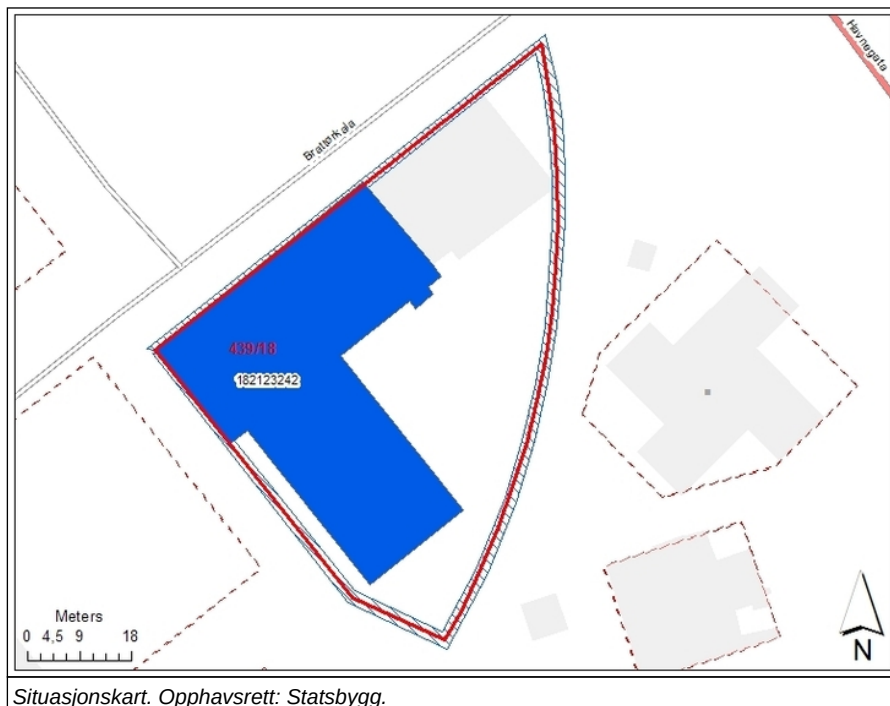




Bygnings- og eiendomsdata

Fylke:	Sør-Trøndelag
Kommune:	1601/Trondheim
Opprinnelig funksjon:	Offentlig forvaltning, tollbod.
Nåværende funksjon:	Offentlig forvaltning og privat næringsdrift, tollbod med mer.
Foreslått vernekategori:	Verneklasse 1, fredning
Totalt antall bygg:	1



Bygningsoversikt, omfang vern

Byggnr	Byggnavn	Oppført	Verneklasse	Omfang	GAB nr	Gnr/Bnr
6608039	Tollboden	1907 - 1919	Verneklasse 1, fredning	Eksteriør/Interiør/Utomhus	182123242	439/18

Vern kompleks

Formål:	Formålet med fredning er å verne Trondheim tollbod som et arkitektonisk, arkitekturhistorisk og tollhistorisk viktig ledd i norsk historie og i Trondheims bybilde.
Begrunnelse:	Kompleksrapport for Tollboden, Brattørkaia 13B er tatt med i Landsverneplan for Justis- og politidepartementet fordi den forteller viktig sektorhistorie.
Omfang:	Riksantikvaren har varslet fredningssak etter § 22a i kulturminneloven og landsverneplanprosjektet avventer resultatet. Omfanget av fredningen avgjøres av Riksantikvarens behandling.

Beskrivelse kulturmiljø

Tollboden ble oppført på nyutfylt grunn ved elveutløpet i 1910, på en tomt med strategisk plassering for kontroll med aktiviteter i havna, rett ved dampskipskai for utenlandstrafikken og med god oversikt for innseilingen til hele havna. Tollboden ble også lagt nær den nye jernbanestasjonens godsområde. I senere år er området videre utfyllt både nord- og østover så den opprinnelige strategiske plasseringen ikke lenger er synlig. Det foregår i 2008 dessuten en omfattende restrukturering og byutvikling i omgivelsene. Dette medfører også at nye hovedveier overtar for skipsfarten som viktigste transportnett i nærmiljøet der det blir større nærhet til E6 enn til kaikanten.

Eiendomshistorikk

Det eldste tollregnskapet fra Trondheim er først registrert på slutten av 1500-tallet. Det skyldtes at Bergen tidligere hadde rett på all handel med utlandet nord for Bergen. Frem til 1620 var det slottsskriveren som sto for tollinnkrevingen. Han ble i 1604 utnevnt til toll, men beholdt sitt embete som slottsskriver. I 1620 ble Johan de Noquer tollforpakter. Det antas at dette ble et kortvarig forhold. I 1651 brant byens første tollbod ned, men ble bygget opp igjen på Brattøra ytterst i elveutløpet. I 1681 brant også denne bygningen, men ble straks gjenreist på samme sted. I 1671 hadde tollstedet en toll og fem betjenter. Tollereren hadde leilighet i bygningen. Det ble imidlertid etter hvert i så dårlig forfatning at kravet om ny tollbod meldte seg.

Ny tollbod ble oppført på Brattøra 1728 med separat bolighus for tollforvalteren ved Kjøpmannsgata mens tollervirksomheten var samlet i et firefløyet anlegg mellom bolighuset og elven med pakkehus, veierbod, ekspedisjon og kontorer. Brannfare og nærhet til sjøbodene på sydsiden førte til at en del av anlegget og halve bolighuset måtte rives allerede året etter oppførelsen. Det er dette gjenstående halve bolighuset som fremdeles står på den gamle tollbodtomten i Kjøpmannsgata 89.

Gjennom hele 1800-tallet ble dette reduserte bolighuset brukt som kontorer for tollinspektør og tollkasserer, mens den øvrige virksomheten foregikk i det andre bygningsanlegget ute ved elven. Det ble flere ganger modernisert og utført endringer, blant annet ble nytt to etasjers pakkehus i mur oppført i 1864 (St. meld. nr. 10, 1898). Eiendommen ble overdratt til Trondheim kommune i 1913 etter at ny tollbod sto ferdig på Brattørkaia 13B.

Entra Eiendom overtok eiendommen ved opprettelsen av selskapet fra 1. juli 2000.

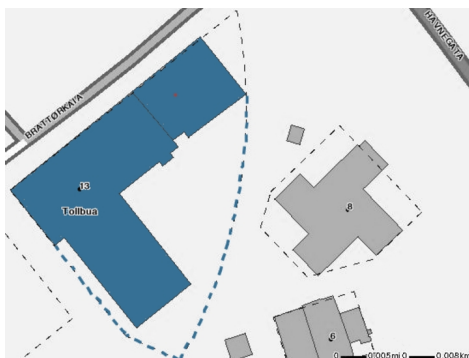
Verneverdige bygg

Byggnr: 6608039
GAB nr: 182123242
Navn: Tollboden
Oppført: 1907 - 1919



Utomhusanlegg

Elementnr: 1
Elementnavn: Gjerde
Beskrivelse: Gjerde som avgrenser gårdsplassen mellom fløyene og forhagene utenfor søndre pakkhusfløy. Følger eiendommens grenser mot øst, syd og vest, fra hovedbygningens østre hjørne, sydover rundt søndre pakkhusfløy og opp til søndre hjørne av pakkhusets gavl mot sydvest (ved rullestolrampen). Består av grunder med jernspiler innfestet mellom stolper av granitt. Har hele veien fundament av liggende, hugne granittblokker. Gedigent element som i materiale og utforming er nært beslektet med arkitekturen.



Sett fra vest med hovedbygningen y.t.v. og pakkhuset i vinkel mot høyre. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.



Sett fra nordøst med hovedbygningens hovedfasade. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.



Sett fra syd. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.



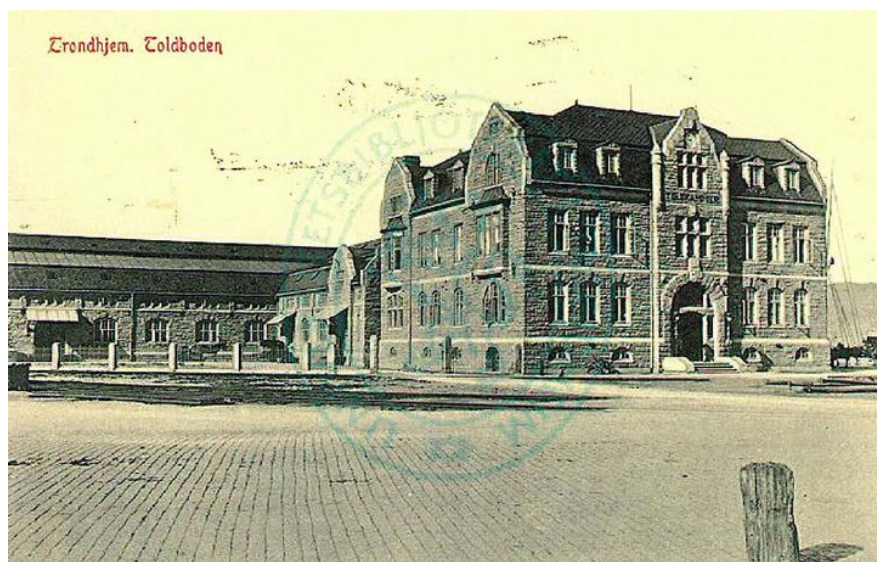
Sett fra nordøst. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.



Flyfoto som viser tollbodens strategiske plassering i havneinnløpet før senere tiders utfyllinger. Foto: Tilhører Tollvesenet i Trondheim.



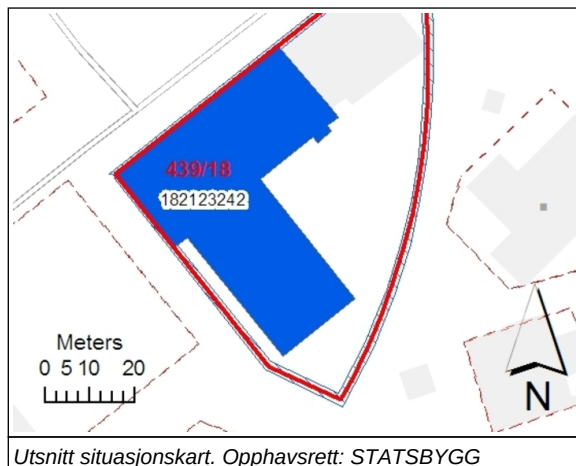
Opprinnelig gjerde delvis demontert for veiarbeid. Opphavsrett: Entra.



Tollboden med pakkhuset i oppr. utforming før brannen i 1917 med lav 2. etasje der vinduene satt helt nede ved gulvet. Viser også gjerdet som fremdeles avgrenser gårdsplassen og foreslås fredet sammen med bygningen. Opphavsrett: Universitetsbiblioteket i Trondheim (UBT-TO-004447)

Bygnings- og eiendomsdata

Ansvarssted/etat:	ENTRA
GAB nr:	182123242
Gnr/bnr:	439/18
Oppført:	1907 - 1919
Byggherre:	Tollvesenet
Arkitekt:	Karl M. Norum
Opprinnelig funksjon:	Offentlig forvaltning
Nåværende funksjon:	Offentlig forvaltning
Bygningsart:	Tollbod
Regulering:	Regulert: Fremtidig næringsområde/lett virksomhet
Vernestatus:	Regulert til Spesialområde for bevaring etter Plan- og bygningsloven § 25.6 Annet vern: Registrert i kommunal plan som klasse A - fredningsverdig.

**Sammendrag bygningsbeskrivelse**

Anlegget består av en hovedbygning i to etasjer samt mansard-etasje rundt en liten lysgård. Den er sammenbygget med et pakkhus som har to fløyer i vinkel, begge i to etasjer og med utnyttet loft.

Tollbodens fasader er oppført i jugendstil, men er også påvirket av den nasjonale nybarokken som gjorde seg gjeldende på denne tiden. Anlegget preges av monumentalitet og en kraftfull bruk av stein. Hovedfasaden er bygget symmetrisk opp om et framskutt midtparti med hovedinngang og bekronet av en gavl. Hovedinngangen markeres med en bue med ornamenter i dragestil og med sluttstein med det norske riksvåpen. Hovedbygningens sidefasader har markerte gavler ved hver ende der det er karnapp og stort buet vindusfelt. Også pakkhusfløyenes fasader avsluttes med markerte gavler samtidig som mindre gavlmotiver også er satt inn for enden av disse fløyenes langsider og skaper variasjon i de store dimensjonene. Fasadene er rikt dekorert med ornamenter, masker og dyremotiver der både riksløver og stiliserte fantasier inngår. Fasadene er oppført i mur kledd med grovt tilhugget fasadestein i granitt, såkalt råopp, typisk for perioden. Krysspostvinduer med små ruter i øvre rammer, typisk for jugendstilen.

Sammendrag bygningshistorie

Bygningen er oppført som tollbod med et forholdsvis stort pakkhus. Arkitekten, Karl Norum, var en av Trondheims fremste og har tegnet flere anlegg i byen, bl.a Britannia hotell og Posthuset, og var engasjert i forbindelse med gjenoppbyggingen av både Hammerfest og Ålesund etter store bybranner.

Etter brann i 1917 ble pakkhuset gjenoppført med forhøyete vegger i to fulle etasjer og sto ferdig i 1919. Hjørnetårnene på pakkhusets gavler stammer fra denne ombyggingen. Innvendige bæresøyler i armert betong og nye dekker er sannsynligvis også fra denne tid.

Etter at Tollvesenets pakkhusdrift ble redusert, ble store deler av pakkhuset brukt av firmaet Toll- og varelageret til varer som skulle tollbehandles. Ved slutten av 1990-årene begynte innredningen for ny bruk av pakkhusarealene med ny kantine med mer for Tollvesenet og kontorer ble innredet i hovedbygningens loftsetasje. Rundt 2002 er store arealer innredet til kontorer for både Tollvesenet og andre leietakere i tidligere pakkhusarealer.

Bygningshistorikk

1907	1910	Oppført i mur forblendet med granitt. Opprinnelig inneholdt hovedbygningen: I 1. et.: 7 kontorer og vaktværelser samt 2 WC. I 2. et.: 8 kontorer og andre rom samt bad og 2 WC. På loftet: 8 forskjellige rom inkl. arkiv. I kjelleren: 5 rom. Pakkhuset oppført som vinkelbygg med to pakkhusfløyer i fortsettelse av hovedbygningen, i to etasjer (trolig feil for 1 ½ etasje?) (St. med. nr. 10 1913).
1917	1919	Pakkhuset brent 1917 og gjenoppbygget etter tegninger av arkitekt Hagbarth Schytte-Berg med forhøyete vegger i to fulle etasjer med pakkhus også i loftet, ferdig ca 1919 (St. med. nr. 10 1922).
1958		Nå spesifisert spiserom, garderobe og oppholdsrom i hovedbygningens loftsetasje, trolig utført tidligere (St. meld. nr. 10 1958).
1990	2000	1990-årene: Trapperom i hovedbygningen oppusset med gjenopptagelse av opprinnelige farger i samarbeid med byantikvar Houen. Innredet kantine med bad og vaskerom i pakkhusdelens 2. etasje nærmest hovedbygningen. Baktrappen omlagt for å skaffe atkomst til den nye kantinen. Kontorer innredet i hovedbygningens 3. etasje. (Opplyst ved befaring 2008).
2002	2008	Pakkhuset i stor grad nyinnredet til kontorer for utleie ca 2002, hvorav en del for Tollvesenet som i 2008 fremdeles også har noe lagerplass i pakkhusfløyen og bruker det meste av pakkhusets 1. etasje. I de øvrige etasjer leier i 2008 Namsfogden, Forlikrådet, et regnskapsfirma og flere mindre firmaer. (Opplyst ved befaring 2008). Ny hovedinngang til utleiekontorene i pakkhusets øvre etasjer etablert 2002 midt i nordre pakkhusfløys gavlvegg mot sydvest, inkl. høy utvendig trapp, rullestolrampe og baldakin.

Vern

Formål:	Verne Trondheim tollbod som et arkitektonisk, arkitekturhistorisk og tollhistorisk viktig ledd i norsk historie og i Trondheims bybilde.
Begrunnelse:	Kompleksrapport for Tollboden, Brattørkaia 13B er tatt med i Landsverneplan for Justis- og politidepartementet fordi den forteller viktig sektorhistorie. Riksantikvaren har varslet fredningssak etter § 20a i kulturminneloven og landsverneplanprosjektet avventer resultattelt.
Omfang:	Omfanget av fredningen avgjøres av Riksantikvarens behandling.
Vernekategori:	Verneklasse 1, fredning

BYGNING 6608039 Tollboden

Kompleks 2502001 Tollboden, Brattørkaia 13 B, Trondheim

Interiør

Interiørnr: 0

Interiørnavn: Interiør generelt

Beskrivelse: De fleste kontorene i hovedbygningen har forholdsvis enkel innredning, men mange med opprinnelige dører og gerikter rundt dører og vinduer, som her hvor det dessuten er overmalt koreapanel fra 1960-70-tallet på veggene.



Interiørnr: H 100a

Interiørnavn: Hovedentreen
Beskrivelse: Hovedentreen har trapp opp til 1. etasje og er dekorert med både huggenstein og dekormaling.



Interiørnr: H 100b

Interiørnavn: Bakre gang
Beskrivelse: Oppr. toalettdører ved baktrappen i 1. etasje.



Interiørnr: H 200a

Interiørnavn: Korridor 2. et.
Beskrivelse: Korridor langs trapphus og lysgård i hovedbygningen.



Interiørnr: H 200b

Interiørnavn: Korridor
Beskrivelse: Dørdekoren finnes i mange varianter i hovedkorridorene og på trappereposene, men det er enklere ute ved baktrappen.



Interiørnr: H 200c

Interiørnavn: Kontor
Beskrivelse: Fra distriktsjefens kontor i nordre hjørne av hovedbygningen. Forholdsvis enkel innredning, men oppr. dør og listverk.



Interiørnr: H Aa

Interiørnavn: Hovedtrapp
Beskrivelse: Hovedtrappen er rikt utstyrt med både pillarer og glassmalerier. Her fra 2. etasje.



Interiørnr: H Ab

Interiørnavn: Hovedtrapp
Beskrivelse: Kontordørene fra trappereposene har forskjellige dimensjoner og betydning. Trolig opprinnelige flisgulv.



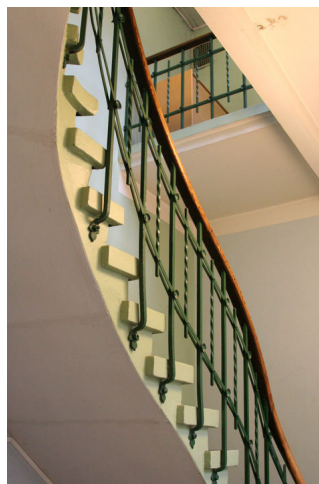
Interiørnr: H Ac

Interiørnavn: Hovedtrapp
Beskrivelse: Ny glassdør er innsatt i 1. etasje for adgangskontroll til hovedtrappen.



Interiørnr: H B

Interiørnavn: Baktrapp
Beskrivelse: Baktrappen i hovedbygningen er atskillig enklere enn hovedtrappen og er dessuten delvis ombygget for å gi adgang til kantinen som ble innredet bakenfor i pakkhusdelen i 1990-årene. Her et oppr. løp videre opp til loftet.



BYGNING 6608039 Tollboden

Kompleks 2502001 Tollboden, Brattørkaia 13 B, Trondheim

Interiørnr: P 100a

Interiørnavn: Pakkhus
nordfløy

Beskrivelse: Fra 1. etasje i
pakkhusdelens nordre fløy
der Tollvesenet fremdeles
har noe åpent lagerareal.



Interiørnr: P 100c

Interiørnavn: Pakkhus
sydfløy

Beskrivelse: Fra 1. etasje i
pakkhusdelens søndre fløy
der det er innredet nye
kontorlokaler for
Tollvesenet i 2002.



Hovedbygningen sett fra øst. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.



Hovedinngangen sett fra nordøst med mange
utsøkte detaljer. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU
2008.



Del av pakkehus og hovedbygningen sett fra syd. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU
2008.



Søndre pakkehusfløy sett fra sydøst. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.

BYGNING 6608039 Tollboden

Kompleks 2502001 Tollboden, Brattørkaia 13 B, Trondheim



T.v. sydvestre gavlvegg i nordre pakkhusfløy med ny hovedinngang 2002 til utleiekontorene oppe i etasjene. T.h. søndre pakkhusfløy. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.



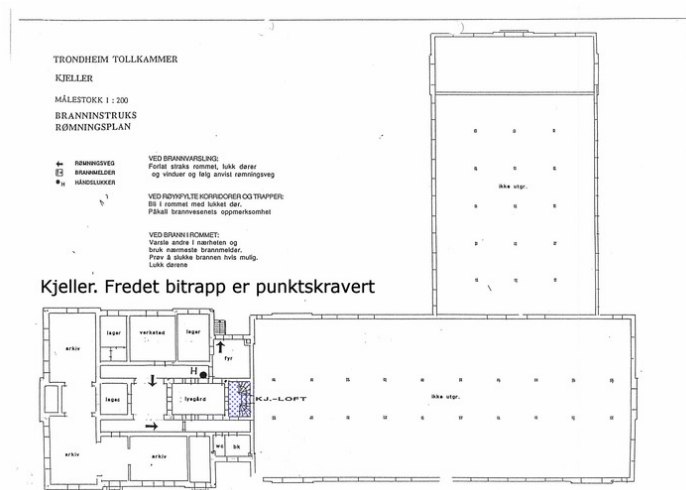
Hovedbygningen t.v., nordre pakkhusfløy t.h. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.



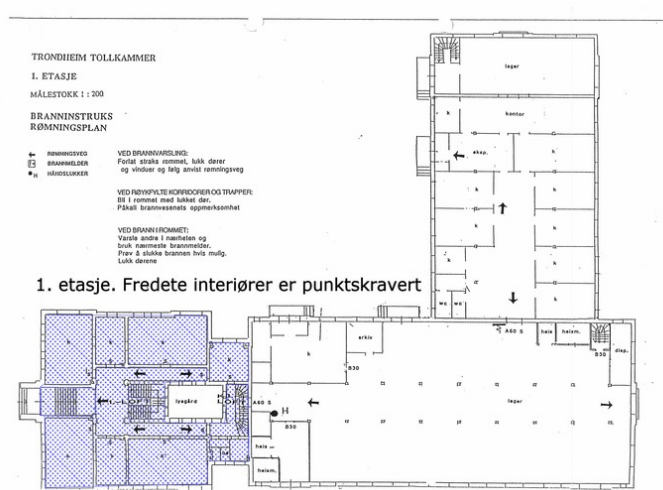
Møte mellom hovedbygningen t.v. og nordre pakkhusfløy. Stor variasjon i vinduenes former og formater. Foto: J. Chr. Eldal, NIKU 2008.



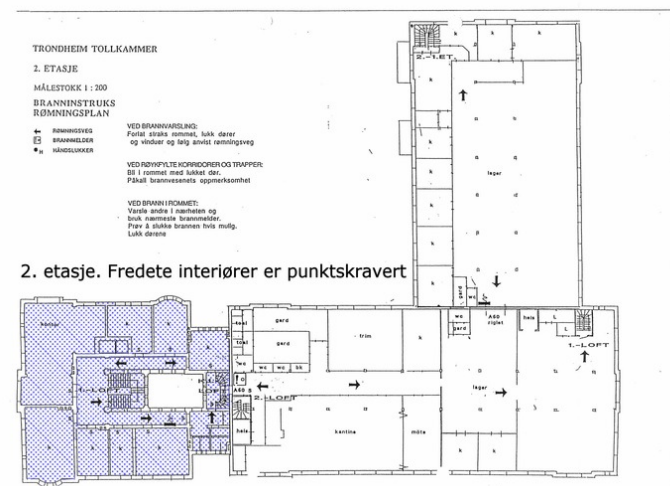
Opprinnelig gjerde. Opphavsrett: Entra.



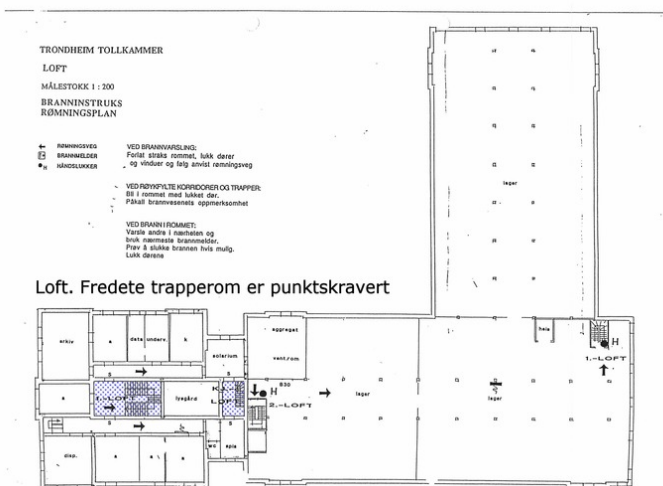
Plan kjeller ca 2000, med fredet bitrapp i blå punktskravur.



Plan 1. et ca 2000, med fredete interiører i blå punktskravur.



Plan 2. et ca 2000, med fredete interiører i blå punktskravur.



Plan loft ca 2000, med fredete trapperom i blå punktskravur.